

Gedeputeerde en Provinciale Staten van Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag

Maak MKBA's voor ruimte, erfgoed en groen en gebruik een mini-MKBA als duurzaamheidstoets

Datum : 24 mei 2013
Onderwerp : **PAL conceptbevindingen over MKBA's**
Ons kenmerk : PAL 2013/019
Aantal pagina's : 6

Geachte leden van GS en PS,

Vanuit onze agenderende rol voor bestuur en politiek, om deskundigen uit de buitenwereld (zowel sprekers als gasten) te benutten bij de provinciale beleidsontwikkeling en om onze zichtbaarheid te vergroten hebben wij op vrijdag 19 april een door Elisabeth Ruijgrok van Witteveen+Bos verzorgde en drukbezochte [lunchlezing](#) over maatschappelijke kosten en baten analyses (MKBA's) georganiseerd. Dit thema is gekozen vanwege de overweldigende belangstelling hiervoor bij onze [groenconferentie](#) en het verzoek van een aantal statenfracties hiernaar bij de [bespreking](#) van ons [jaarprogramma 2013](#). Haar [presentatie](#), de publieke vragen en de discussie in de PAL van mei hebben geleid tot deze brief met onze bevindingen.

Samenvatting

Samengevat komen wij tot de volgende 6 bevindingen:

1. Eerst redeneren, dan pas rekenen

Goed beleid komt vooral voort uit een goed inzicht in alle relevante aspecten en beleidsopties. Dit vraagt allereerst om goed redeneren om al die aspecten en opties in beeld te krijgen, om daarna de omvang hiervan goed in te kunnen schatten. MKBA's helpen daarbij.

2. Breng met MKBA's meer rationaliteit in het beleid

Daarbij is het volgende denkschema te hanteren waarin het maatschappelijk en financieel saldo van kosten en baten staat beschreven:

	Positief financieel saldo	Negatief financieel saldo
Batig maatschappelijk saldo	1. Uitvoeren / toestaan: initiatiefnemer en maatschappij innen baten.	2. Mogelijk maken: maatschappij int baten, initiatiefnemer draagt kosten.
Negatief maatschappelijk saldo	3. Reguleren / belasten: initiatiefnemer int baten, maatschappij draagt kosten.	4. Afschaffen / verbieden: schadelijk voor initiatiefnemer en maatschappij.

3. Maak MKBA's voor ruimte, erfgoed en groen

Met name in het provinciale ruimtelijke en groenbeleid worden MKBA's nog zelden gemaakt en kunnen ze bijdragen aan de kwaliteit en integraliteit van het beleid, waaronder van groenprojecten en van gebiedsprofielen en gebiedsvisies. Wij adviseren u die MKBA's te maken en evalueren.

- 4. Gebruik een mini-MKBA als duurzaamheidstoets**
Doe dit om invulling te geven aan de toezegging van GS aan PS om daar waar zinvol een duurzaamheidsparagraaf aan provinciale stukken toe voegen. Doe zo'n korte en snelle MKBA voor onderwerpen waarvoor voldoende kwantitatieve gegevens beschikbaar zijn, zoals naast infrastructuur voor natuur en recreatie, cultureel erfgoed, bodem en water.
- 5. Toon meer oog voor benutting en beheer**
Omdat recente MKBA's uitwijzen dat vooral investeringen in betere benutting en beheer maatschappelijk nog lonen. Dit geldt in veel mindere mate voor investeringen in stedelijke uitleg, zoals kantoorparken, bedrijventerreinen, winkelruimte of infrastructuur, vooral bij leegstand, vraaguitval en overaanbod. MKBA's lijken met name nuttig bij de afweging tussen de uitbreiding of herontwikkeling van functies.
- 6. Toon ook oog voor de beperkingen van MKBA's**
Een MKBA is een modelberekening met uitgangspunten, aannames en systeemgrenzen die onderwerp kunnen zijn van discussie. Een waardevolle MKBA maakt gebruik van een erkende systematiek en reële prognoses, is inzichtelijk en neemt alle relevante kosten en baten mee. Als dit niet gebeurt verliest een MKBA aan waarde. Zie een MKBA vooral als en handig hulpmiddel bij en evalueer de waarde hiervan in het besluitvormingsproces.

Bevindingen

1. Eerst redeneren, dan pas rekenen

Goed beleid komt vooral voort uit een goed overzicht van en inzicht in alle relevante aspecten en beleidsopties bij een beleidsopgave. Dit vraagt allereerst om goed redeneren om al die aspecten en opties in beeld te krijgen, om ze daarna te kunnen berekenen.

Pas als het beleidsverhaal qua redeneringen goed en compleet is en de diverse kansrijke beleidsopties in beeld zijn komt het rekenen aan bod. Want als de redeneringen onjuist of onvolledig zijn en er geen zicht is op kwalitatief goede oplossingen dan heeft het rekenen ook weinig zin.

Ontwerpende, beredenerende en kwalitatieve MKBA's in een vroeg stadium van de beleidsontwikkeling zijn bruikbaar om kansrijke beleidsopties en meekoppelende maar ook tegengestelde belangen te vinden om te komen tot meer integraal en beter omgevingsbeleid. Ze stimuleren het integrale denken en zetten aan tot maatregelen die integraal gezien maatschappelijk beter renderen.

Bij zo'n aanpak wordt eerst kwalitatief gekeken naar belangrijke knel- en verbeterpunten van een maatschappelijke opgave. Vervolgens wordt gezocht naar mogelijke maatregelen om die opgave op te lossen, waarbij alle relevante partijen en belangen met significante invloed op de kosten en baten in kaart worden gebracht. De derde stap is de evaluatie en selectie van de maatschappelijk meest kansrijke en lonende maatregelen. De vierde stap is om die maatregelen uit oogpunt van kosten en baten en draagvlak te optimaliseren. Als hulpmiddel bij die selectie en optimalisatie kan ook een kwantitatieve MKBA worden gemaakt, waarin die kosten en baten worden berekend. In een andere presentatie [Over de baten van groen](#) van Elisabeth Ruijgrok wordt dit aan de hand van voorbeelden geconcretiseerd.

Met behulp van ontwerpende MKBA's kunnen sectoren elkaar eerder en beter opzoeken en vinden op basis van een beter inzicht in gedeelde en botsende baten en belangen. Doordat baathouders en belanghebbenden elkaar beter vinden ontstaan er maatschappelijk betere oplossingen met meer draagvlak.

Een vruchtbare aanpak bij gebiedsprojecten is om te starten met het in kaart brengen van de gebiedskwaliteiten. De provinciale gebiedsprofielen vormen hier een goede aanzet toe, maar bevatten nog geen stappen naar kwantificering van de maatschappelijke kosten en baten van die kwaliteiten, of van voorgestelde projecten, ingrepen of maatregelen om die gebiedskwaliteiten te behouden of versterken.

Een goed voorbeeld van eerst redeneren en dan pas rekenen is het project [Biodiversiteit Hoeksche Waard voor en door burgers](#). Doel van dit project is om natuur nuttig en aangenaam in te zetten om de kwaliteit van de functies in dit gebied (met name landbouw, maar ook wonen, werken, reizen en recreëren) te versterken. Dit heeft geleid tot de visie om de streek groenblauw met natuur te dooraderen, waarbij natuurrijke dijken en kreken zorgen voor de grofmazige en natuurrijke sloten, oevers, akkerranden en wegbermen zorgen voor de fijnmazige dooradering.

Pas jaren na het gereedkomen van deze integrale en kwalitatieve streekvisie verscheen het LNV-rapport [Investeren in het Nederlandse Landschap: opbrengst geluk en euro's](#) met daarin de MKBA van de groenblauwe dooradering van de Hoeksche Waard (zie pag. 70). Uitkomst is dat maatschappelijke baten van die dooradering grofweg twee maal zo hoog zijn als de kosten. Maatschappelijk gezien levert elke geïnvesteerde euro dus het dubbele op. De baten zitten vooral in meer woon- en recreatiegenot van het leven in een fraai en beter recreatief toegankelijk groenblauw dooraderd landschap, wat ook leidt tot hogere vastgoedwaarden. Verder zorgt de dooradering voor gezondere inwoners door een betere luchtkwaliteit. Ook is meer gezondheid door meer bewegen in het groen te verwachten, wat helaas nog niet in deze berekening is meegenomen.

2. Breng met MKBA's meer rationaliteit in het beleid

Neem als provincie die maatregelen die maatschappelijk gezien het meest renderen. MKBA's helpen daarbij. Een handig hulpmiddel is volgend denkschema, dat een vereenvoudiging vormt van het in de [presentatie](#) van Ursula Kirchholtes bij de PAL-groenconferentie getoonde schema:

	Positief financieel saldo	Negatief financieel saldo
Batig maatschappelijk saldo	1. Uitvoeren / toestaan: initiatiefnemer en maatschappij innen baten.	2. Mogelijk maken: maatschappij int baten, initiatiefnemer draagt kosten.
Negatief maatschappelijk saldo	3. Reguleren / belasten: initiatiefnemer int baten, maatschappij draagt kosten.	4. Afschaffen / verbieden: schadelijk voor initiatiefnemer en maatschappij.

De MKBA van een maatregel of project is in een van de vier vakken van dit schema te plaatsen, dat het maatschappelijk en financieel saldo van kosten en baten toont.

1. Als er een positief financieel en batig maatschappelijk saldo is, dus met een meerwaarde voor markt en maatschappij, dan hoeft de overheid een project of maatregel alleen maar uit te voeren of een markinitiatief toe te staan. Ook dan is het wel zaak om het maatschappelijk en financieel saldo zo positief mogelijk te laten zijn.

Voorbeelden van projecten met een batig maatschappelijk en positief financieel saldo zijn het Lowlands festival en het Grensmaasproject, waarin hoogwaterbescherming, natuurontwikkeling en ontgrinding samengaan.

2. Hierbij heeft per saldo de maatschappij de lusten en de initiatiefnemer de lasten. Daarvan is bijvoorbeeld sprake bij investeringen in natuur en landschap. De particuliere initiatiefnemer kan dan door de overheid financieel worden ondersteund. Zo ontvangen op grond van de Natuurschoonwet (1928) eigenaars, vruchtgebruikers en erfpachters van landgoederen en buitenplaatsen in ruil voor publieke openstelling belastingvoordelen. Vanuit het profijtbeginsel worden de kosten bij voorkeur bij de baathouders verhaald (zoals via verevening, via toeristenbelasting of OZB) en niet bij alle belastingbetalers.

Voorbeelden van projecten met een batig maatschappelijk en negatief financieel saldo: de eerdergenoemde groenblauwe dooradering van de Hoeksche Waard en de verderop in deze brief genoemde instandhouding van landgoederen en buitenplaatsen.

3. Hierbij heeft per saldo de maatschappij de lasten en de initiatiefnemer de lusten. Om de negatieve maatschappelijke effecten te voorkomen en beperken vraagt dit om regulering of om (extra) financiële belasting zodat zo'n initiatief ontmoedigd wordt en de negatieve maatschappelijke effecten gecompenseerd worden. Zo'n belasting werkt bij voorkeur preventief en zorgt voor aanpassing van het initiatief, waarbij het maatschappelijke saldo positiever wordt.

Voorbeelden van zaken met een positief financieel en negatief maatschappelijk saldo zijn de productie, verkoop en consumptie van tabak of het bouwen van kantoren en winkels bij vraaguitval en overaanbod.

4. Hierbij heeft een maatregel of project een negatief maatschappelijk en financieel saldo en is dus negatief voor markt en maatschappij. Dit vraagt om het verbieden of afschaffen van zo'n maatregel of project door de overheid. De markt heeft zelfreinigend vermogen: zo'n marktpartij lijdt immers verlies met zo'n project of maatregel.

Voorbeelden van projecten met een negatief maatschappelijk en financieel saldo zijn de Zuiderzeelijn en de HSL-tunnel onder het Groene Hart.

3. Maak MKBA's voor ruimte, erfgoed en groen

In de nieuwe strategie voor het omgevingsbeleid zet Europa in op [Investerings in de groene infrastructuur](#), omdat die meervoudige revenuen opleveren voor mens, maatschappij en natuur. MKBA's kunnen die stelling kwantitatief onderbouwen en laten zien wat het financiële en maatschappelijk rendement is van deze investeringen.

In het provinciale omgevingsbeleid (waaronder voor ruimte, erfgoed, groen en milieu) worden MKBA's nog zelden gemaakt, hoewel ze mogelijk bijdragen aan de rationaliteit, kwaliteit en integraliteit van het beleid en de besluitvorming, zoals bij de ontwikkeling van erfgoedroutes en groenprojecten, van milieumaatregelen en gebiedsprofielen en -visies gericht op het versterken van de ruimtelijke kwaliteit. Wij adviseren u dan ook deze mogelijkheden te onderzoeken en evalueren.

Zo zijn in het **cultuurbeleid** MKBA's mogelijk bruikbaar zijn bij het vinden en selecteren van de maatschappelijk gezien meeste renderende provinciale **erfgoedroutes**. Op het erfgoedvlak hebben de provincies Utrecht, Gelderland en Overijssel een MKBA laten doen naar de instandhouding van [Landgoederen en buitenplaatsen](#). Er blijken vele baten, maar de kosten zijn vaak lastig te achterhalen en becijferen. Voor de Veluwezoom is de bandbreedte van die kosten wel bekend. Daar blijken de maatschappelijke baten twee tot vier maal zo hoog als de kosten. De baten van die landgoederen en buitenplaatsen zijn hoger naarmate ze dicht bij bevolkingsconcentraties liggen, want dan zijn er meer mensen die hiervan kunnen genieten (de 'baathouders' in MKBA-jargon). Deze resultaten doen vermoeden dat in het relatief dichtbevolkte Zuid-Holland investeringen in landgoederen en de recreatieve routes die deze verbinden maatschappelijk lonen.

In het **groenbeleid** kunnen de diverse maatregelen die in de visie en het uitvoeringsprogramma worden beschreven worden getoetst op hun maatschappelijk rendement en zo nodig vervangen worden door maatregelen met een beter rendement. In ons [conferentieadvies 'met hart en hoofd voor groen'](#) pleiten wij voor de aanleg van robuuste groene en blauwe lopers om stad en land recreatief en ook voor woon-werkverkeer met elkaar te verbinden. Een MKBA hiernaar lijkt aantrekkelijk.

In het **milieubeleid** wordt zichtbaar of maatregelen om de leefomgeving schoner, stiller en veiliger te maken ook maatschappelijk lonen en welke daarbij het meeste lonen.

Ook in het **ruimtelijk beleid** zijn er verbetermogelijkheden. Zo kunnen MKBA's van waarde zijn bij het ontwikkelen van integrale **gebiedsvisies** met een positieve maatschappelijke uitkomst en bij voorkeur ook een positief economisch verdienmodel (waarbij die visies bij voorkeur op basis van gebiedsprofielen worden ontwikkeld). De **gebiedsprofielen** zelf (met de daarin beschreven maatregelen om de gebiedskwaliteit te behouden en versterken) kunnen uiteraard ook aan een MKBA worden onderworpen om zicht te krijgen op de diverse baten en baathouders en op het maatschappelijk en economisch rendement van de diverse maatregelen uit het gebiedsprofiel. Het geeft (zowel ontwerp- als toetsend) mogelijk ook antwoord op de vraag of met zo'n gebiedsprofiel de gebiedskwaliteiten goed in kaart zijn gebracht, of nog nader uitgezocht moeten worden. Die gebiedsprofielen zijn nu nog vooral kwalitatief van aard, waarbij de maatschappelijke (meer)waarde van de maatregelen tot behoud en versterking van het gebied niet goed te bepalen zijn.

Ook in bredere zin geldt: **hoe meer mensen van natuur, erfgoed of recreatiegebieden gebruik maken, hoe hoger de maatschappelijke baten**. Met name investeringen in het beter ontsluiten van natuur, erfgoed en recreatie rond de stad zullen dan ook snel maatschappelijk renderen. **Het drukke en dichtbevolkte Zuid-Holland heeft dan ook een gunstige uitgangspositie om dergelijke investeringen, waaronder in erfgoedroutes, landgoederen en buitenplaatsen, maatschappelijk en zo mogelijk ook economisch te laten renderen!**

De websites [omgevingseconomie](#) en [de groene stad](#) bieden inzicht in de kosten en baten van veel groenblauwe projecten. Ook is er een Nederlandse [MKBA Database](#) waar u al deze op internet verschenen Nederlandse studies aantreft.

Een project met een extreem batig maatschappelijk saldo is de [Slowlane](#) of [Brainport Avenue](#) rond Eindhoven. Het gaat om een 32 kilometer lange en vier meter brede hoogwaardige fietsroute die de kennisinstellingen en toplocaties in de regio met elkaar verbindt. De [MKBA](#) van deze rondfietsroute is extreem positief, waarbij de maatschappelijke baten een factor 5 groter zijn dan de kosten. Ook in Zuid-Holland werkt de provincie aan snelfietsroutes. Wellicht dat ook hier nieuwe routes met een zeer gunstig maatschappelijk rendement te ontwikkelen zijn.

4. Gebruik een mini-MKBA als duurzaamheidstoets

Een mini-MKBA kan invulling geven aan de toezegging van GS aan PS om daar waar dat zinvol is een duurzaamheidsparagraaf aan provinciale stukken toe voegen. Een Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA) maakt namelijk integraal voor nu en in de toekomst de welvaart- en welzijnseffecten van beleidsmaatregelen inzichtelijk. Daarmee is een MKBA feitelijk een duurzaamheidstoets. Bij ruimtelijke ingrepen geeft een MKBA zicht op de gebruiks- en belevingswaarde nu en in de toekomst (en daarmee dus ook op de toekomstwaarde).

De lunchlezing leerde ons dat met de MKBA invulling gegeven kan worden aan duurzaamheid zoals beschreven in het Brundtland-rapport. Een MKBA brengt namelijk de invloed van maatregelen op het sociaal-cultureel kapitaal (People), het economisch kapitaal (Profit/Prosperity) en het natuurlijk kapitaal (Planet) kwantitatief in kaart.

Het verdient daarom aanbeveling zo'n korte en snelle MKBA te verrichten voor die provinciale onderwerpen waar voldoende kwantitatieve gegevens in de vorm van [kentallen](#) voor beschikbaar zijn. Dit geldt o.a. voor bereikbaarheid, natuur en recreatie, cultureel erfgoed, bodem en water.

Dat het voor veel onderwerpen kort en snel kan bewijst de gemeente [Eindhoven](#), die onlangs voor 450 projecten een mini-MKBA heeft gemaakt, wat heeft geleid tot het optimaliseren, versoberen en faseren van deze projecten. Conform het aangenomen [Raadsvoorstel Meerjaren Investeringsprogramma 2013 na MKBA](#) worden alleen nog investeringen met een positieve MKBA gedaan.

Ook kan de provincie dergelijke mini-MKBA's prima gebruiken om afwegingen te maken bij bezuinigingen en om het publieke geld dat nog wel wordt uitgegeven maatschappelijk beter te laten renderen.

Daarbij hoeft u uiteraard niet zo ver te gaan als de gemeente Eindhoven die een positieve uitkomst eist. Wij raden u aan om op grond van uw eigen voorkeuren en overtuigingen uw eigen afweging te blijven maken waarin u de uitkomsten van die mini-MKBA's meeweegt als nuttig hulpmiddel om meer zicht te krijgen op de maatschappelijke effecten van voorgenomen beleid. Aan het gebruik van MKBA's kleeft namelijk ook een aantal bezwaren (zie punt 6).

5. Toon meer oog voor benutting en beheer

In haar [presentatie](#) gaf Elisabeth Ruijgrok aan dat stedelijke uitleg - zoals aanleg van nieuwe infrastructuur, kantoorparken of bedrijventerreinen - vooral in tijden van overaanbod, vraaguitval en leegstand en zonder duidelijke groeiperspectieven - nauwelijks meer loont, wat zichtbaar is aan de uitkomsten van MKBA's hiernaar, die nog zelden een (sterk) positieve uitkomst hebben. In een [artikel](#) gaat zij hier nader op in.

Juist dan is het zaak om in te zetten op beheer, waaronder behoud, betere benutting en versterking van het bestaande (zowel rood als groen). Zo kan een MKBA inzicht bieden in het nut van herstructurering en transformatie en nuttig zijn bij de afweging tussen uitbreiding of herontwikkeling, zoals van kantoorparken, winkelcentra of bedrijventerreinen.

Maatregelen gericht op behoud en betere benutting van het bestaande hebben vaak nog wel een MKBA met een positieve uitkomst, zoals de eerder in deze brief aangehaalde studie naar behoud van landgoederen en buitenplaatsen en naar groenblauwe dooradering van de Hoeksche Waard.

De kunst wordt steeds meer om met relatief beperkte middelen en kleine ingrepen veel maatschappelijk effect te bereiken, zoals bij de aanleg van de bij punt 3 genoemde Eindhovense rondfietsweg het geval is.

6. Toon ook oog voor de beperkingen van MKBA's

Het NICIS-rapport [Knelpunten in het MKBA-proces](#) (2011) noemt diverse bezwaren tegen het gebruik van MKBA's in het besluitvormingsproces, waaronder:

- het strategisch gebruik van in- en output;
- de MKBA als black box: zonder uitleg zijn de uitkomsten niet te begrijpen;
- onduidelijke toetsing en structurering;
- de vrees voor de dominantie van harde (kwantificeerbare) waarden in besluitvorming;
- incompleetheid van analyses (vooral bij complexe projecten);
- te lange discussie over uitgangspunten en te hoge tijdsdruk bij uitvoering;
- Het gebruiken van MKBA's als oordeel en niet als instrument voor besluitvorming.

Verder geldt dat de in MKBA's gebruikte kentallen zijn gebaseerd op algemene gemiddelden en berekeningen en schattingen uit het verleden. Daarmee kun je niet altijd goed uit de voeten bij bijzondere situaties en sterk veranderde en veranderende omstandigheden.

Het is dan ook voor een goed begrip van de uitkomsten voor politiek en bestuur zaak om een MKBA simpel en transparant te houden. In het interview met [Staf Depla over MKBA](#) gaat deze Eindhovense wethouder in op een aantal bezwaren tegen MKBA's, die deze gemeente niet beletten om dit instrument intensief in te zetten.

Een MKBA is een modelberekening. Zo'n model bevat allerlei uitgangspunten, keuzes, aannames en systeemgrenzen die onderwerp kunnen zijn van discussie. Het CPB en de NEI hebben daarom in 2000 samen een leidraad voor kosten-batenanalyse geschreven: de Evaluatie van Infrastructuurprojecten, inmiddels beter bekend als 'OEI-leidraad', die het kabinet verplicht stelt bij uitvoeren van kosten-batenanalyses voor rijksprojecten en die inmiddels ook daar veel andere overheden wordt gehanteerd (zoals door de provincie Zuid-Holland bij de MKBA voor de Rijnlandroute). Sindsdien zijn hierop diverse aanvullingen verschenen.

Een waardevolle MKBA vraagt om het gebruik van **reële prognoses** voor de groei van o.a. verkeer en vervoer, economie, werkgelegenheid en woningbouw. Dit vormt een lastig punt, want ook CBS- en CPB-prognoses (o.a. voor bevolkingsomvang, economie en mobiliteit) - die vaak belangrijke input vormen voor de MKBA - kunnen soms van jaar tot jaar sterk verschillen. Die onzekerheid, die volgens het PBL in de recente [PAL-lunchlezing](#) groeit, vraagt vooral bij meer uitgebreide MKBA's ook om het werken met scenario's, bandbreedtes en gevoeligheidsanalyses om meer zicht te krijgen op de robuustheid van de uitkomsten.

Verder dienen bij voorkeur alle relevante kosten en baten in de berekening meegenomen te worden, zodat de analyse voor nu en in de toekomst een compleet beeld schetst van alle relevante aspecten van de beschouwde alternatieven. Die **volledigheid** wordt echter niet altijd bereikt: alle relevante en significante aspecten en effecten laten zich niet altijd eenvoudig kwantificeren. Zo ontbreken op dit moment nog de kentallen voor de maatschappelijke baten van externe veiligheid en voor economisch belangrijke thema's als vestigingsklimaat, innovatie, imago en identiteit. Die baten blijven in de uitkomst van een MKBA dus buiten beeld.

Verder is het uiteraard zaak om **beschikbare kentallen ook te gebruiken**. Zo geldt voor de MKBA voor de [Rijnlandroute](#) (2012), dat hierin allerlei leefomgevingsaspecten (o.a. natuur, landschap, cultuurhistorie en recreatie, bodem en water) alleen kwalitatief zijn meegenomen, terwijl hiervoor vaak wel kentallen beschikbaar zijn die kwantificering mogelijk maken, zie het rapport [Kentallen waardering natuur water bodem en landschap](#) (2007) en de latere [Actualisatie](#) (2011). Ook in de MKBA voor de [Nieuwe Westelijke Oeververbinding](#) zijn beschikbare kentallen voor diverse omgevingsaspecten (o.a. om bodem, water, natuur en landschap) niet gebruikt.

Gelukkig zijn tegenwoordig de maatschappelijke kosten en baten voor veel thema's en aspecten vrij eenvoudig en snel te berekenen met de beschikbare ken(ge)tallen, zoals de diverse MKBA's, waaronder de mini-MKBA's van de gemeente Eindhoven, laten zien.

Ten slotte adviseren wij u om de door u toegepaste en toe te passen MKBA's in projecten ook te **evalueren** om een beter inzicht te krijgen in de **rol en meerwaarde** van die studies **in het besluitvormingsproces**.

De commissie hoopt u met deze brief met bevindingen van dienst te zijn en ziet een spoedige reactie hierop met belangstelling tegemoet.

De Provinciale Adviescommissie Leefomgevingskwaliteit van Zuid-Holland,

Jan (J.J.) Helder

Jos (J.M.) Brouwer

W.G.

W.G.

Waarnemend voorzitter

Secretaris